

Temes de conversa en els diferents entorns socials de l'alumnat sord i de l'oient a la Secundària

Mireia Rom-Sedó¹ & Núria Silvestre-Benach^{1,2}

¹Centre d'Investigació Psicoeducativa sobre Sordeses i Altres Dificultats Comunicatives, CER GISTAL

²Universitat Autònoma de Barcelona

Rebut: 30-11-2013

Acceptat: 6-10-2014

Temes de conversa en els diferents entorns socials de l'alumnat sord i de l'oient a la Secundària

Resum. Aquest article analitza els temes de conversa en els diferents entorns socials dels adolescents amb sordesa, educats en modalitat comunicativa oral, i dels adolescents oients. L'estudi se centra en una mostra de vint joves sords i vint oients d'ambdós gèneres. Mitjançant un qüestionari es pretén conèixer i analitzar els temes i els àmbits de conversa més habituals, els principals interlocutors, les preferències temàtiques segons els interlocutors i segons les característiques dels adolescents participants, i la freqüència d'aquestes converses. Els resultats mostren poques diferències entre els participants segons el seu estatus sord o oient, tot i que apareixen certes diferències de gènere. Les mares, els pares, les millors amistats i la logopeda –en el cas de les noies sordes– són els principals interlocutors de les converses dels joves analitzats. Destaca el professorat, per part de tots els adolescents de la mostra, per la seva baixa freqüència com a interlocutor d'aquestes converses. Entre els adolescents amb sordesa, els companys de classe amb els quals no hi ha llaços d'amistat són també interlocutors de baixa freqüència. La presència de germans propers en edat, en els adolescents amb sordesa, és una variable influent en el nombre de converses que mantenen aquests joves.

Paraules clau: sordesa; adolescència; temes de conversa; sociabilitat; llenguatge oral

Conversation topics in the different social environments of hearing-impaired and normally hearing students in Secondary Education

Summary. This article analyzes conversation topics in the different social settings of adolescents with hearing impairment, educated in oral communication methods, and normally hearing adolescents. This study focuses on a sample of twenty hearing-impaired adolescents and twenty normally hearing adolescents, with a representation of both genders. Through a questionnaire, the aim was to get to know and analyze the most usual conversation topics and fields, the main interlocutors, preferential topics depending on the interlocutors and according to the characteristics of the participating adolescents, and the frequency for such conversations. Results show small differences among participants according to their hearing-impaired or normally hearing condition, although some differences do emerge concerning gender. Mothers, fathers, best friends and the speech therapist –in the case of hearing-impaired girls– are the main interlocutors of the conversations of adolescents under analysis. Teachers stand out, in all the adolescents from the sample, for their low frequency as interlocutors for such conversations. Among adolescents with hearing impairment, classmates with whom they have no friendship also emerge as low frequency interlocutors. The presence of siblings with similar ages, in adolescents with hearing impairment, is a variable with an influence on the number of conversations that they have.

Keywords: hearing impairment; adolescence; conversation topics; sociability; oral language

Correspondència:

Mireia Rom Sedó

Equip d'Assessorament Psicopedagògic
c/ Esperanto, 2.
Sant Cugat del Vallès- 08172
Email: mrom@xtec.cat.

I. Introducció

Durant l'adolescència, la interacció social amb l'entorn té unes característiques diferenciades respecte de la infantesa. Sovint, la relació social entre l'alumnat de l'escola de Primària es caracteritza per l'activitat conjunta que realitza, generalment el joc. En canvi, en la relació social de l'alumnat de Secundària ocupa un lloc fonamental la conversa. Dialogar, argumentar i discutir sobre temes experiencials amb altres adolescents i amb els adults significatius fa que els joves s'impregnin de la interacció social amb les persones del seu entorn.

Aquest estudi sorgeix d'un primer interrogant referent al fet de si la peculiaritat comunicativa de l'adolescent sord i, en alguns casos el dèficit lingüístic, pot provocar una restricció dels temes que tracta en les seves converses, deixant de banda els que requereixen una formulació lingüística complexa. El treball que presentem analitza els temes de conversa més freqüents dels adolescents sords i dels oients i els principals interlocutors d'aquestes converses. Tenint en compte que les actuals polítiques educatives del nostre país, basades en la inclusió de l'alumnat amb necessitats educatives especials faciliten la relació social i comunicativa d'aquests nois i noies en els entorns educatius ordinaris, l'estudi pretén conèixer si existeixen diferències entre l'alumnat sord i l'oient, amb l'objectiu de reflexionar sobre alguns aspectes d'aquest model educatiu i aportar elements de millora.

L'estudi se centra en els adolescents amb sordesa escolaritzats en modalitat comunicativa oral. Alguns d'aquests adolescents duen a terme una inclusió educativa individual; és a dir, no tenen companys amb sordesa en el centre docent, mentre que d'altres alumnes segueixen una escolarització en centres ordinaris d'agrupament d'alumnat amb sordesa.

La recerca que es presenta és un dels pocs treballs que versa amb detall sobre els temes de conversa de l'alumnat sord en l'adolescència. En el cas dels adolescents amb desenvolupament típic, en canvi, s'han analitzat les preferències temàtiques tractades en els entorns més pròxims (família, amistats, adults significatius, etc.) deduint el pes que cada entorn pot tenir en cada àmbit.

Revisem, a continuació, alguns dels estudis més rellevants sobre l'adolescència amb desenvolupament típic, en primer lloc, i sobre l'adolescent amb sordesa, posteriorment.

Castillo (2009), Coleman i Hendry (2003) i Toro (2010) han analitzat la influència dels amics i dels pares. Exposen que el grup d'amics adopta un paper fonamental durant l'adolescència, però la família continua tenint una alta influència. Es produeix una correlació positiva entre l'adaptació i identificació amb el grup d'amistats i la família. Els adolescents ben integrats en el grup d'amics i amb amistats sòlides mostren també una major connexió i confiança amb la família i a la inversa. Aquests autors insisteixen en el fet que, entre les millors amistats, durant l'adolescència, es produeix una influència mútua perquè tenen una ma-

jor similitud. Aquesta influència és normalment positiva i constructiva i, generalment, reforça els valors i les normes dels adults.

Miranda i Pérez (2005) exposen que els conflictes entre l'adolescent i els pares basats en discussions sobre diferències d'opinió són necessaris per al desenvolupament sociopersonal dels joves. La mare és la figura més significativa en les interaccions comunicatives entre l'adolescent i la família. Els joves perceben que, sobre temes d'interès, parlen més amb les mares que amb els pares; les mares inicien més converses i accepten més l'opinió dels fills.

Elzo (2005), en el seu estudi sobre amb qui comparteixen, els adolescents de tretze a vint anys, les qüestions fonamentals de la vida (la felicitat, el dolor, la violència, el fracàs...), troba que el 70 % les comparteixen amb les amistats, el 36 % amb els pares, el 14 % amb la parella (cal tenir en compte que, donada l'edat estudiada, el grup que té parella és encara minoritari), el 4 % amb el professorat, el 3 % amb el capellà i un 18 % no comenta aquests temes amb ningú. Quan són més grans, s'observa un debilitament de certs agents socials tradicionals, com és el cas del professorat o del capellà, respecte a altres agents tals com les amistats i la parella. Els pares tenen encara una certa importància com a confidents d'aquests temes per a una tercera part dels adolescents.

Andreu (2005) i Toro (2010) han analitzat la influència dels germans i exposen que la família constitueix el primer nucli de socialització de l'infant. La família és un nucli dinàmic on cada membre aporta un rol que el fa únic dins l'entrellat familiar. Els germans són models d'imitació i reforç; tenen un efecte positiu i significatiu sobre la personalitat i la conducta social; ajuden a desenvolupar un conjunt d'habilitats socials que, en el cas de no tenir germans, caldrà adquirir-les a través d'altres persones, com els amics, els companys o adults significatius. Algunes de les habilitats socials que aporten les relacions entre germans fan referència als valors de compartir, ser lleials, respectar normes i regles, etc.; d'altres fan referència a capacitats conversacionals, tal com exposar i defensar les pròpies idees, respectar els torns de paraula, tenir en compte l'opinió de l'altre, etc. Les baralles i els conflictes entre germans són normals durant la infantesa, com a conseqüència de la gelosia mútua, però disminueixen durant l'adolescència, en què les relacions passen a ser més tolerants i compartides.

Pel que fa l'àmbit escolar, segons Paolicchi (2005), la percepció que tenen els adolescents sobre l'escola és més un àmbit per a les relacions socials amb iguals que una institució que transmet un patrimoni de valors a les noves generacions. Alguns adolescents valoren certs professors com a models formatius per a la seva carrera professional, però en rebutgen d'altres per la seva incompetència i manca d'atenció a l'alumnat. Per altra part, augmenta el distanciament cultural entre el professorat i l'alumnat amb les innovacions tecnològicocomunicatives i l'ús de nous llenguatges adolescents. El professorat té una actitud crítica envers el sistema

de valors permissiu dominant entre els joves. En general, manca, per part del professorat i de l'alumnat, un sentiment de pertinença a una mateixa comunitat en què els seus components treballen junts cap a objectius comuns.

Pel que fa als estudis sobre els adolescents amb sordesa, se centren, majoritàriament, en l'anàlisi de les competències conversacionals, en les dificultats que poden presentar aquests joves en la seva interacció social i en els condicionants que els poden influir; entre aquests, diferents autors destaquen els aspectes lingüístics i comunicatius, les condicions educatives i el paper de la família, com a factors determinants.

Valmaseda (2004) exposa que, en la nostra societat actual, l'adolescent s'ha d'adaptar a diverses estructures socials (la família, el grup d'amistats, el centre educatiu, el barri, etc.) i alguns adolescents amb sordesa poden tenir un major risc de presentar dificultats personals i socials, en aquest procés adaptatiu, a causa de les condicions següents:

Per una part, una vida experiencial més pobre en les situacions d'aprenentatge no planificades que tenen lloc a través de l'observació i l'escolta, com ara la informació transmesa a través de la televisió.

També les actuacions sobreprotectores per part de l'entorn familiar i escolar, les quals ofereixen poques oportunitats a l'adolescent per prendre decisions, realitzar activitats independents i desenvolupar una autonomia social.

Les dificultats comunicatives. De vegades, la família i el professorat, davant del temor de no ser compresos, redueixen la complexitat cognitiva i lingüística en les comunicacions amb l'adolescent amb sordesa i això comporta l'adquisició d'un vocabulari més limitat, especialment en el llenguatge emocional i mentalista. Altres vegades, l'adolescent amb sordesa pot presentar dificultats en la comprensió de converses i discussions adultes o en les converses informals entre els companys de classe.

I, finalment, les dificultats per part de l'entorn per valorar ajustadament l'adolescent amb sordesa. Unes altes expectatives per part de l'entorn familiar i escolar i la relació amb altres adolescents també sords fomenten un adequat autoconcepte i identitat entre aquests joves.

L'estudi realitzat per Silvestre, Ramspott i Pareto (2007) mostra que les competències conversacionals dels adolescents amb sordesa es relacionen positivament amb el seu autoconcepte. Les relacions que estableixen amb altres adolescents tenen un paper fonamental en el desenvolupament d'aquestes competències i, en aquest sentit, l'entorn escolar constitueix un àmbit privilegiat de socialització.

En aquesta mateixa línia, Stinson i Foster (2000), Stinson i Whitmire (2000) exposen que la socialització dels joves amb sordesa en l'entorn educatiu ve facilitada per l'accés a la comunicació formal i informal. La comunicació formal domina les sessions acadèmiques i repercuteix en la participació i l'aprenentatge de l'alumnat amb sordesa. Les barreres comunicatives es

produeixen, principalment, durant la conversa grupal a causa de les discussions ràpides, als canvis de torn i de tema, a les intervencions simultànies de diferents participants, etc. La comunicació informal domina les interaccions socials amb els companys, en els espais de descans dins la jornada escolar. De vegades, els estudiants amb sordesa se senten exclosos de les converses informals que tenen els estudiants oients, al pati o al menjador; d'altres vegades, aquests estudiants aporten converses més limitades i superficials en la comunicació amb companys oients. La conversa social i informal és de més difícil accés per als estudiants sords i també és més resistent a la intervenció dels professionals.

Most (2007), Most, Ingber i Heled-Ariam (2011) identifiquen la intel·ligibilitat de la parla com un factor fonamental en la comunicació bàsica i amb repercussió en la percepció social i emocional dels infants i joves amb sordesa integrats en entorns educatius ordinaris. Batten, Oakes i Alexander (2013) troben també, a partir d'una revisió sobre el tema, que la competència comunicativa és el factor amb més clara influència en la interacció social entre alumnat sord i alumnat oient. Foster, Long i Snell (1999) han investigat la percepció que tenen joves estudiants, sords i oients, respecte de l'ambient educatiu. Els resultats mostren que tant els estudiants sords com els oients destaquen que la participació i la comprensió de la matèria són importants per sentir-se a gust i adaptat a classe. Els estudiants sords mostren més tendència a demanar ajuda al professorat, mentre que els estudiants oients són més autònoms. Els dos grups indiquen que la metodologia del professorat, quant a explicacions clares i organitzades, el foment de la participació de l'alumnat, etc., influeixen en una millor comunicació a classe. Els autors conclouen que la percepció dels estudiants sords respecte de l'ambient educatiu no és significativament diferent de la que tenen els estudiants oients.

Altres autors tals com Antia, Stinson i Gonder (2002), Richardson, Marschark, Sarchet i Sapere (2010), Silvestre (2005) destaquen les actituds del professorat, les expectatives, la metodologia i les estratègies comunicatives que incorpora com a factors importants perquè l'alumnat amb sordesa optimitzi la interacció amb els seus companys i professors.

Per finalitzar aquesta revisió, i tenint en compte el nombre creixent d'adolescents amb sordesa pregona que porten implants coclears, en relació a dècades anteriors en les quals aquests adolescents utilitzaven majoritàriament els audiòfons digitals, és interessant l'estudi de Leigh, Maxwell-McCaw, Bat-Chava i Christiansen (2008) sobre el funcionament psicosocial en dos grups d'adolescents sords integrats en centres ordinaris: els que porten audiòfons convencionals i els que porten implants coclears (l'edat mitjana d'implantació se situa al voltant dels 7 anys). L'estudi mostra que els adolescents amb implant coclear (IC) s'identifiquen més amb la cultura oient, mentre que els adolescents sords amb audiòfons convencionals s'identifiquen més amb la cultura sorda; tot i això, un percentatge similar d'adolescents amb i sense IC tenen

una identitat bicultural. Conclouen els autors que, des de la perspectiva social analitzada, els dos grups són molt més similars del que es podria esperar, ateses les expectatives que genera l'ús de l'implant. La manera com els pares i el sistema educatiu identifiquen i donen resposta a les necessitats psicosocials dels adolescents sords és un factor més important que no pas el fet de si aquests adolescents porten o no IC.

Aquesta revisió de diferents estudis ens aporta un major coneixement sobre la comunicació de l'alumnat sord, i ens permet analitzar les capacitats conversacionals i les dificultats que poden presentar. Tot i això, no trobem en la literatura consultada un interès especial pels temes de conversa i els interlocutors privilegiats. En la nostra opinió, conèixer els temes que tracten els adolescents sords en les seves converses ens pot indicar fins a quin punt la seva peculiaritat comunicativa els perjudica a l'hora de participar en determinats temes i, en conseqüència, extreure'n conclusions per disminuir les barreres comunicatives en cada un dels àmbits i interlocutors en què es produeixen i desenvolupar, per tant, una àmplia gamma de competències lingüístiques i argumentatives.

En el marc de les mancances existents revelades en la revisió de l'estat actual de coneixement del tema, definim els objectius i seleccionem les possibles variables influents que cal considerar. Partim de la hipòtesi que, en el cas dels adolescents amb sordesa, les seves converses poden estar afectades, entre altres, per variables lingüístiques, tal com afirmen diferents autors citats, i també per un dèficit informatiu en els temes més dependents de la informació *mass-media* com ara els socials i polítics.

Objectius del present estudi

L'objectiu general de l'estudi és conèixer aspectes del món social dels adolescents amb sordesa, escolaritzats en centres ordinaris i en modalitat comunicativa oral, com, per exemple, com són els seus principals temes de conversa i els interlocutors d'aquestes converses. Es tracta d'esbrinar en quina mesura la sordesa pot constituir una barrera comunicativa que impedeixi a l'adolescent sord expressar i conversar sobre determinats temes que tenen interès per a ell i veure quins interlocutors poden ser més o menys favorables per a la seva comunicació.

Els objectius específics són aquests:

- Conèixer els principals temes i àmbits de conversa, i la freqüència d'aquestes converses.
- Conèixer els principals interlocutors de cada àmbit.
- Identificar possibles variables influents.

Variables analitzades

S'han considerat, com a variables que poden influir en la freqüència de les converses dels adolescents, les següents:

Sociodemogràfiques: edat, gènere, nivell de pèrdua auditiva, presència de germans, classe social.

Taula 1. Instruments

Variables	Instruments	Participants valorats		
		Sords	Oients	
Variables influents	Sociodemogràfiques Lingüístiques	- Fitxa estatutària	X	X
		- Valoració del llenguatge oral a través d'una conversa	X	
	Personalitat Educatives	- Qüestionari de comunicació	X	
		- Escala d'habilitats socials	X	X
	- Notes acadèmiques	X	X	
Dimensió estudiada	Temes de conversa i interlocutors	- Qüestionari	X	X

Lingüístiques: nivell de llenguatge oral i nivell comunicatiu.

Personalitat: nivell d'habilitats socials.

Educatives: notes acadèmiques, presència de companys amb sordesa en el centre educatiu.

II. Mètode

Instruments

En la taula 1 es presenten els diferents instruments utilitzats, els quals es detallen a continuació.

- *Fitxa estatutària.* La fitxa estatutària sobre els adolescents sords recull informació sobre les variables sociodemogràfiques: característiques de la sordesa i de l'estructura familiar. És contestada per la logopeda i pel mateix adolescent. La fitxa estatutària sobre els adolescents oients inclou només informació sobre l'estructura familiar i és contestada pel jove. S'ha utilitzat la fitxa estatutària elaborada per Silvestre i Ramspott (2001).

- *Nivell de llenguatge oral.* S'ha valorat el nivell de llenguatge oral dels adolescents amb sordesa a través d'una conversa sobre l'amistat. Aquesta conversa parteix d'unes preguntes obertes que generen respostes argumentatives àmplies. Les dimensions lingüístiques valorades són la parla (la intel·ligibilitat), la gramàtica (complexitat de les oracions), la semàntica (comprensió de les preguntes que formulades) i la pragmàtica (cooperació en la conversa). L'anàlisi dels resultats s'ha realitzat mitjançant les puntuacions directes obtingudes per cada participant i segons els criteris donats per Silvestre, Ramspott i Pareto (2007).

- *Qüestionari de comunicació.* S'ha completat la valoració del llenguatge oral amb un qüestionari sobre la comunicació de l'adolescent amb sordesa en les situacions ordinàries conversacionals amb els seus companys de classe, en les converses duals o en petit grup al pati, entre les classes, etc. S'ha utilitzat el qüestionari de comunicació dissenyat per Silvestre et al. (1998). El qüestionari és contestat per un company o companya oient de classe, escollit per l'adolescent amb sordesa i amb el qual té una major relació i comunicació. El qüestionari valora les característiques de la interacció

comunicativa (iniciativa, aportació relacionada amb el tema, atenció alternativa als diferents participants, respecte als torns de paraula, etc.), les finalitats de la intervenció i aporta una valoració global de les destreses comunicatives dels alumnes.

– *Escala d'habilitats socials.* S'ha utilitzat l'escala d'habilitats socials dissenyada per Segura, Expósito i Arcas (1999). Consta de vint-i-cinc enunciats sobre diferents situacions socials, i l'adolescent participant exposa la resposta verbal o conductual que donaria. Les respostes aportades poden ser assertives, inhibides o agressives. Es defineixen les respostes assertives com aquelles accions correctes davant de situacions socials plantejades, en les quals la persona respecta l'altre i fa que aquest el respecti.

– *Notes acadèmiques.* S'han recollit les notes mitjanes obtingudes pels estudiants en la darrera avaluació trimestral.

– *Qüestionari sobre temes de conversa i interlocutors.* El qüestionari recull informació sobre vint-i-sis temes de conversa referits a cinc àmbits: acadèmic, socioafectiu, físic, sexualitat i l'àmbit de les afeccions i les activitats (vegeu taula 2). Els interlocutors d'aquests temes poden ser el millor amic o la millor amiga, els companys de classe, la mare, el pare, la logopeda (en el cas de l'alumnat amb sordesa), el professorat, altres possibles interlocutors o bé un mateix com a interlocutor. L'adolescent de la mostra contesta, respecte de cada tema, quins són els seus interlocutors habituals i amb quina freqüència hi conversa: sovint, algunes vegades o mai. En l'anàlisi dels resultats només s'han tingut en compte els temes motiu de conversa i els interlocutors amb els quals els adolescents conversen sovint.

El qüestionari té lleugeres diferències per a l'alumnat sord o per a l'alumnat oient. El primer inclou la logopeda i diferencia entre les millors amistats i entre els companys de classe (interlocutors): si són sords o oients. Aquest instrument ha estat elaborat a partir dels objectius de l'estudi, tot i que es basa en les aportacions i conclusions obtingudes per Kimmel i Weiner (1998).

Participants

La mostra estudiada està formada per dos grups: vint participants amb sordesa i vint participants oients. Per a la selecció del primer grup, participants amb sordesa, s'han tingut en compte els criteris i les característiques següents:

Modalitat de mostreig. S'ha seguit un criteri poblacional; és a dir, s'ha analitzat la totalitat de la població adolescent amb sordesa, escolaritzada a Barcelona, que compleixen la resta de criteris establerts en l'estudi i que s'exposen a continuació.

Modalitat d'escolarització. S'han seleccionat els estudiants escolaritzats en centres ordinaris i en modalitat comunicativa oral, al llarg de les diferents etapes educatives. Tretze alumnes estudien l'ensenyament secundari obligatori i set alumnes estudien l'ensenyament secundari postobligatori de batxillerat, cicle formatiu de grau mitjà o cicle formatiu de grau superior.

Taula 2. Àmbits i temes de conversa analitzats

Àmbits	Temes de conversa
Acadèmic	– dubtes sobre deures, exàmens o treballs – notes acadèmiques – comentaris o conflictes amb algun professor – estudis o professions futures
Socioafectiu	– comentaris o conflictes amb la família – comentaris o conflictes amb algun company de classe – comentaris sobre amics i sobre l'amistat – comentaris sobre el noi o la noia que m'agrada – secrets
Físic	– roba – menjar – aspecte físic
Sexualitat	– sexe i relacions sexuals – mètodes anticonceptius
Afeccions i activitats	– programes de televisió preferits, pel·lícules preferides – grups musicals o cantants preferits – actors o actrius famosos – revistes, còmics, llibres – notícies d'actualitat en diaris i a la televisió – esports preferits – futbol – cotxes i motos – diners – drogues, tabac, begudes alcohòliques – plans per al cap de setmana – plans per a les properes vacances

Grau de sordesa. S'han seleccionat els participants amb sordesa severa (pèrdua auditiva situada entre els 71 i els 90 decibels en les freqüències conversacionals), que han estat tres adolescents, i amb sordesa pregona (pèrdua auditiva situada entre els 91 i els 119 decibels en les freqüències conversacionals), que han estat disset. Totes les sordeses són prelocutives, és a dir, que han aparegut abans dels tres anys d'edat i conseqüentment no hi ha hagut una adquisició espontània del llenguatge oral.

Els estudiants amb sordesa utilitzen pròtesis auditives digitals, excepte dos alumnes amb sordesa pregona que es troben a l'inici de l'adolescència i porten implants coclears des dels nou i deu anys, respectivament.

Edat. S'han seleccionat els participants amb edats compreses entre dotze i dinou anys. Cinc estudiants es troben a l'inici de l'adolescència i tenen entre dotze i tretze anys; nou estudiants es troben a l'adolescència mitjana i tenen entre catorze i setze anys; sis estudiants es troben al final de l'adolescència i tenen entre disset i dinou anys.

Gènere. La selecció de la mostra feta segons el criteri poblacional ha donat com a resultat un nombre equilibrat, segons el gènere, de deu nois i deu noies.

Presència d'altres companys amb sordesa en el centre educatiu. Tot i que aquesta característica no constituïa cap criteri de selecció, en la mostra hi ha quatre alumnes sords que no tenen companys amb sordesa en el centre educatiu; dos alumnes sords que tenen un company o companya amb sordesa en el mateix centre i etapa, i catorze alumnes que tenen tres o més companys o companyes amb sordesa en el mateix centre i etapa (set dels quals tenen el company o companya amb sordesa a la mateixa classe).

Altres característiques. Tots els adolescents tenen progenitors oients, tot i que dos d'ells tenen germans

amb sordesa. Utilitzen la llengua oral en el seu entorn social: familiar, escolar i amb les seves amistats, sordes i oients. Aquests estudiants reben una atenció individual en el mateix centre educatiu per part d'una logopeda, per tal d'estimular la competència lingüística i comunicativa, i en una periodicitat setmanal.

Per a la selecció dels participants oients s'ha demanat al tutor de classe de l'alumnat amb sordesa que esculli un company o companya oient amb característiques similars quant a edat, gènere, personalitat, nivell acadèmic i classe social. Els participants estan escolaritzats en tretze centres educatius de Barcelona.

Partint de les dades obtingudes en l'aplicació dels diferents instruments, la mostra seleccionada es defineix de la manera següent (vegeu taula 3):

Dades de la fitxa estatutària. El 85 % dels joves amb sordesa tenen un o més germans. Un 30 % d'aquests germans són d'edats semblants; és a dir, la diferència d'edat és de 3 anys o menys. En dos casos, els germans tenen també sordesa i són de diferent gènere; en un cas, l'edat dels germans amb sordesa és semblant i en l'altre cas no. El 80 % dels joves oients tenen un o més germans i també un 30 % d'aquests germans són d'edats semblants.

Quant al nivell sociocultural de les famílies, valorat a partir de l'índex Hollingshead (1975), les famílies dels estudiants amb sordesa es distribueixen entre un 20 % de classe social baixa, un 70 % de classe social mitjana i un 10 % de classe social alta. Les famílies dels adolescents oients es distribueixen entre un 10 % de classe social baixa, un 85 % de classe social mitjana i un 5 % de classe social alta.

Nivell de llenguatge oral. Les puntuacions de l'alumnat amb sordesa estan compreses entre valors absoluts de 31 i 213, i aquests resultats es distribueixen entre un nivell baix (un 40 % dels nois i un 20 % de les noies), un nivell mitjà (un 30 % dels nois i un 50 % de

les noies) i un nivell alt (un 30 % dels nois i de les noies).

Nivell comunicatiu. L'anàlisi dels resultats es realitza mitjançant les puntuacions directes obtingudes per cada participant i aquestes puntuacions estan compreses entre valors absoluts de 41 i 129. Els resultats dels adolescents amb sordesa es classifiquen entre un 20 % de nivell baix, un 50 % de nivell mitjà i un 30 % de nivell alt. Els nois i les noies es distribueixen en parts iguals entre els tres nivells.

Habilitats socials. Les puntuacions directes obtingudes per cada participant en les respostes assertives estan compreses entre 10 i 23, en els adolescents amb sordesa, mentre que els adolescents oients obtenen puntuacions compreses entre 15 i 25. Aquests resultats es distribueixen en tres nivells: baix (un 20 % dels nois sords i un 10 % de les noies sordes), mitjà (un 60 % dels nois sords, un 40 % de les noies sordes, un 20 % dels nois oients i un 50 % de les noies oients) i alt (un 20 % dels nois sords, un 50 % de les noies sordes i de les oients i un 80 % dels nois oients).

Notes acadèmiques. Les notes mitjanes es classifiquen en insuficient (10 % dels nois sords i 30 % de les noies sordes), suficient (30 % dels nois i de les noies amb sordesa i 20 % dels nois i de les noies oients), bé (40 % dels nois sords, 30 % de les noies sordes i de les oients, i 50 % dels nois oients) i notable (20 % dels nois sords, 10 % de les noies sordes, 30 % dels nois oients i 50 % de les noies oients).

Procediment

En el centre educatiu de cada participant i en una situació individual, els adolescents de la mostra han llegit i contestat els qüestionaris escrits referits a les diferents variables estudiades. Quant a l'alumnat amb sordesa, el nivell de llenguatge oral ha estat avaluat a través d'una

Taula 3. Percentatges de resultats referits a les variables analitzades

Variables analitzades		Interval de puntuacions (valors absoluts)	Nivells	Sords		Oients	
				Noi	Noia	Noi	Noia
Germans	Total	-	-	85		80	
	Edats semblants	3 anys o menys de diferència	-	30		30	
Nivell sociocultural			Baix	20		10	
			Mitjà	70		85	
			Alt	10		5	
Variable lingüística	Llenguatge oral	31 - 213	Baix	40	20	-	-
			Mitjà	30	50	-	-
			Alt	30	30	-	-
	Competència comunicativa	41 - 129	Baix	20	20	-	-
			Mitjà	50	50	-	-
			Alt	30	30	-	-
Habilitats socials			Baix	20	10	-	-
			Mitjà	60	40	20	50
			Alt	20	50	80	50
Notes acadèmiques			Insuficient	10	30	-	-
			Suficient/Bé	70	60	70	50
			Notable	20	10	30	50

Taula 4. Percentatge de conversa sobre els diferents àmbits, per part dels adolescents de la mostra i amb els interlocutors comuns

		Acadèmic	Socioafectiu	Físic	Sexualitat	Afeccions i activitats
Sord	Noi	18.6	12.5	15	5	14.6
	Noia	22.5	19.4	16.7	7	19.2
Oient	Noi	24.3	17.1	16.7	8.6	20.3
	Noia	22	13	16.7	10.7	18.8

conversa sobre l'amistat, i el nivell comunicatiu a través d'un qüestionari contestat individualment per un company o companya oient de la mateixa classe.

III. Resultats

A continuació es descriuen els principals resultats obtinguts, expressats en percentatges, a partir dels objectius plantejats en l'estudi.

Temes, àmbits de conversa i freqüència d'aquestes converses

Els àmbits de conversa sobre els quals els adolescents sords i els oients parlen amb més freqüència amb els interlocutors comuns es mostren en la taula 4. Tal com s'ha exposat, tots els interlocutors són comuns als adolescents de la mostra, excepte la logopeda.

S'observa, en la taula 4, que els temes sobre els quals parlen més els adolescents sords i els oients són aquells que fan referència a l'àmbit acadèmic. En segon lloc, els nois i les noies oients parlen sobre afeccions i activitats, mentre que els nois sords parlen sobre l'àmbit físic i les noies sordes parlen sobre l'àmbit socioafectiu.

El percentatge de converses sobre els diferents àmbits és semblant en tots els adolescents. En valors absoluts, els nois sords conversen amb els interlocutors comuns un nombre equivalent a 258 i un nombre equivalent a 9 amb la logopeda. Les noies sordes conversen amb els interlocutors comuns un nombre equivalent a 337 i un nombre equivalent a 56 amb la logopeda. Els nois oients conversen un nombre equivalent a 346 i les noies oients un nombre equivalent a 316. S'observa que els nois oients són els que conversen més, els nois sords són els que conversen menys, mentre que les noies sordes i les oients ocupen posicions intermèdies. Tanmateix, les noies sordes conversen més amb la logopeda que els nois sords.

En la taula 5 s'analitzen els cinc àmbits de conversa i els dos interlocutors principals per a cada àmbit, els quals es comenten a continuació.

– *Àmbit acadèmic.* Tots els adolescents de la mostra parlen d'aquests temes preferentment amb la mare, excepte les noies sordes, que en parlen més amb la logopeda, i els nois oients, que parlen també d'aquests temes amb els companys de classe. S'observa que el professorat és un interlocutor dèbil en l'àmbit acadèmic i ocupa una quarta posició. Fins i tot respecte del tema *dubtes sobre deures, exàmens o treballs*, els adolescents amb sordesa recorren, per aquest ordre, a la logopeda, a la millor amistat i, en tercer lloc, al professorat per resoldre aquestes qüestions acadèmiques. Els adolescents oients recorren als companys de classe, a les millors amistats i també, en tercer lloc, al professorat.

– *Àmbit socioafectiu.* Tots els adolescents parlen preferentment d'aquest àmbit amb les seves millors amistats. Quant als temes que generen més converses, hi ha força variabilitat entre els grups.

Àmbit físic. També, en aquest cas, la mare és la primera interlocutora en tots els adolescents. Els temes que generen més conversa són els relacionats amb l'aspecte físic, en el cas dels nois sords, i amb la roba, en el cas dels altres tres grups de joves.

– *Àmbit de la sexualitat.* La conversa que mantenen els adolescents de la mostra al voltant dels temes referits a aquest àmbit no és tan freqüent com la que mantenen al voltant dels temes referits a altres àmbits. En l'àmbit de la sexualitat, el primer interlocutor és sempre el millor amic o la millor amiga, excepte entre les noies oients, que aquest primer interlocutor és el nuvi. Quant al segon interlocutor, hi ha una gran varietat entre els diferents adolescents. Per al nois sords, el segon interlocutor és un mateix; per a les noies sordes, és el professorat; per als nois oients, és el pare i, finalment, per a les noies oients, és la millor amiga.

Cal afegir que totes les noies oients de la mostra que es troben en l'etapa final de l'adolescència tenen nuvi; els nois oients d'aquesta etapa final no tenen núvia, però tots ells han tingut una relació amorosa anterior; les noies sordes també totes elles han tingut una relació amorosa anterior, tot i que actualment no

Taula 5. Principals interlocutors per a cada àmbit de conversa

	Interlocutors	Àmbits				
		Acadèmic	Socioafectiu	Físic	Sexualitat	Afeccions i activitats
Noi sord	1r 2n	Mare Pare	Millor amistat Mare	Mare Pare	Millor amistat Un mateix	Millor amistat Mare i pare
Noia sorda	1r 2n	Logopeda Mare	Millor amistat Mare	Mare Millor amistat	Millor amistat Professorat	Millor amistat Mare
Noi oient	1r 2n	Mare i companys Pare	Millor amistat Mare i pare	Mare Millor amistat	Millor amistat Pare	Millor amistat Pare
Noia oient	1r 2n	Mare Millor amistat	Millor amistat Mare	Mare Millor amistat	Nuvi Millor amistat	Millor amistat Mare

tenen nuvi; entre els nois sords del final de l'adolescència, només un ha tingut una relació amorosa anterior. Aquestes dades ens ajuden a entendre per què entre les noies oients el primer interlocutor és el nuvi, ja que, per a moltes d'elles, els temes sobre sexualitat formen part de les seves experiències i reflexions quotidianes. El fet que els nois sords de més edat hagin tingut experiències amoroses més escasses respecte dels altres adolescents provoca, possiblement, una certa consciència sobre la seva situació singular i una major reflexió amb ells mateixos sobre aquests temes.

Per altra part, les noies sordes exposen que, pel que fa a aquest àmbit, també parlen amb el professorat, com a segon interlocutor, durant la classe de tutoria o de ciències naturals. Els nois oients exposen que parlen d'aquests temes amb el pare, com a segon interlocutor, i posteriorment, amb la mare. Per a les noies oients, la mare és una interlocutora dèbil i exposen que parlen d'aquests temes amb les seves millors amigues, com a segon interlocutor i, posteriorment i en aquest ordre, amb les companyes de classe, amb elles mateixes o amb el professorat (a les classes de tutoria o de ciències naturals), abans que compartir-los amb les mares.

Observem, respecte de l'àmbit de la sexualitat, que els adolescents prefereixen conversar amb iguals d'edat abans que amb els adults del seu entorn social. En la comunicació amb aquests joves, potser els adults pròxims als adolescents sords, és a dir, la mare, el pare i la logopeda, tendeixen també a prioritzar, per sobre dels temes referits a la sexualitat, temes més immediats i quotidians, tals com els acadèmics, els socioafectius, els relacionats amb les afeccions i les activitats, etc.

– *Àmbit de les afeccions i activitats.* Les persones amb les quals tots els adolescents parlen amb més freqüència sobre temes relacionats amb afeccions i activitats són els seus millors amics i amigues. Analitzant els temes de conversa més freqüents d'aquest àmbit, s'observa que els nois sords parlen majoritàriament sobre notícies d'actualitat publicades en diaris o retransmeses per televisió; les noies sordes parlen majoritàriament sobre les seves preferències pel que fa a grups musicals o a cantants; els nois oients parlen majoritàriament sobre els seus esports preferits i sobre futbol, i finalment, les noies oients parlen majoritàriament sobre les seves preferències pel que fa a programes de televisió i a pel·lícules.

Si tenim en compte l'estatus sord/oient, observem certes diferències entre ambdós grups. Per una part, els adolescents amb sordesa, en comparació amb els adolescents oients, parlen més sobre notícies d'actualitat aparegudes en els diaris i a la televisió i ho fan prefe-

rentment amb les mares i els pares. Possiblement, la família de l'adolescent amb sordesa conversa més sobre temes d'actualitat (política, economia, conflictes bèl·lics, etc.), essent conscients de la importància d'aquests coneixements culturals actuals, els quals no sempre formen part del currículum escolar. La família, a través d'aquestes converses, pot facilitar, a l'adolescent amb sordesa, l'adquisició de competències respecte de la societat actual, tals com la comprensió de fets i dades, l'anàlisi, la discussió, i l'esperit crític.

Les famílies dels adolescents oients conversen menys sobre aquests temes; consideren probablement que el fet de llegir el diari o de seguir els informatius de televisió ja és suficient per a l'adquisició d'aquests coneixements culturals, tot i que la conversa familiar continua sent fonamental per desenvolupar les competències abans citades.

La freqüència de la conversa sobre grups musicals o cantants preferits és també diferent. Les noies sordes són les que més conversen sobre aquest tema i estan per sobre dels adolescents oients; sembla, per tant, que la sordesa no és cap inconvenient envers les seves preferències musicals. En canvi, els nois sords conversen menys sobre aquest tema respecte dels altres grups; en aquest cas, sí que sembla que les dificultats auditives influeixen en un menor interès envers el tema.

Si tenim en compte el gènere, s'observa que els nois sords i els oients parlen més sobre futbol i esports respecte de les noies sordes i de les oients. Tanmateix, les converses sobre revistes, còmics i llibres són més freqüents entre les noies, sordes i oients, respecte dels nois, sords i oients. Lozano (2014) exposa que l'afecció a la lectura és superior entre el gènere femení i, en aquest sentit, els resultats de l'estudi també ho mostren i, fins i tot, s'observa com la sordesa, en el cas de les noies, no els és cap impediment per conversar sobre les afeccions lectores.

Interlocutors dels diferents àmbits de conversa

Els interlocutors amb els quals els adolescents de la mostra parlen amb més freqüència sobre els temes i àmbits analitzats es detallen en la taula 6.

Els primers interlocutors entre els adolescents de la mostra són els seus millors amics o amigues, mentre que el segon interlocutor és la mare, excepte entre els nois oients, que és el pare.

A continuació s'analitzen més detalladament aquests diferents interlocutors.

– *Els millors amics o amigues.* Constitueixen els primers interlocutors en les converses dels adolescents i

Taula 6. Percentatge de conversa que mantenen els adolescents de la mostra amb els diferents interlocutors, sobre els temes conversacionals analitzats

	Millor amistat	Companys de classe	Mare	Pare	Logopeda	Professorat	Altres	Jo mateix
Noi sord	32.3	12.3	23.5	20	3.5	3	5	3.5
Noia sorda	40	10.5	31.5	15	21.5	7	16	10.5
Noi oient	45	24	27.3	29	–	4	1	3
Noia oient	35	14	28	16.5	–	4	21	2.7

aquestes versen principalment sobre els àmbits socioafectiu i el de les afeccions i activitats. Quant a l'estatus sord o oient d'aquests millors amics o amigues, el 80 % dels nois sords tenen millors amics o amigues oients i el 30 % tenen millors amics o amigues sords. El 80 % de les noies sordes tenen millors amics o amigues oients i el 70 % tenen millors amics o amigues sords. El 100 % dels nois oients tenen millors amics o amigues oients i el 20 % tenen millors amics o amigues sords. El 100 % de les noies oients tenen millors amics o amigues oients i el 30 % tenen millors amics o amigues sords. Els temes i àmbits de conversa no varien en funció de la condició de ser sord o oient, per part dels millors amics o amigues.

– *Els companys de classe.* Els nois oients són els que més conversen amb els companys de classe, seguits de les noies oients. Per contra, els nois i les noies amb sordesa conversen en un baix percentatge amb els companys de classe. Quant a l'estatus sord o oient dels companys de classe, en la mostra de vint adolescents amb sordesa n'hi ha set que tenen, a la mateixa classe, un o dos companys amb sordesa; en quatre casos, aquest company amb sordesa és del mateix gènere i estableixen entre ells una relació d'amistat més bona. Els tres casos restants són adolescents sords que tenen com a companys de classe adolescents també sords però de diferent gènere i aleshores estableixen una relació de companys però no d'amistat i, conseqüentment, conversen menys entre ells. S'observa, entre els adolescents amb sordesa, una menor comunicació amb els companys de classe respecte dels adolescents oients; els primers tendeixen a conversar només amb el subgrup de millors amics o amigues. Com a conseqüència, aquesta menor comunicació i relació amb els companys de classe pot repercutir en l'adaptació i prestigi social en el grup.

– *La mare.* Les noies sordes són les que més conversen amb les seves mares, seguides de les noies oients. Els nois conversen amb les mares en un percentatge menor. Les converses versen sobre temes referits a l'àmbit acadèmic i físic, prioritàriament. Creiem interessant de fer observar que el nivell sociocultural de les mares de la mostra, valorat a partir de l'índex Hollingshead (1975), es distribueix entre un 47,5 % de nivell baix, un 25 % de nivell mitjà i un 27,5 % de nivell alt. S'observa que la mare, independentment del seu nivell sociocultural, és una interlocutora important en l'àmbit acadèmic d'aquests adolescents. El percentatge de conversa sobre l'àmbit acadèmic que els adolescents tenen amb la mare és d'un 40 % entre els nois sords, entre els nois oients i entre les noies oients, i d'un 47,5 % entre les noies sordes.

– *El pare.* Els nois oients, seguits dels nois sords, són els que més conversen amb el pare, possiblement per una major identificació amb l'adult més significatiu del propi gènere. El tema principal de conversa entre els adolescents i el pare està relacionat amb l'àmbit acadèmic. En segon lloc, els nois oients conversen sobre l'àmbit de les afeccions i les activitats, i els nois sords conversen sobre l'àmbit físic. Les noies sordes i

les noies oients conversen amb el pare, en percentatges baixos, sobre els altres àmbits.

– *La logopeda.* Els catorze logopedes que atenen els vint adolescents amb sordesa són tretze dones i un home, el qual atén un noi sord i dues noies sordes. Les noies sordes conversen amb major freqüència amb la logopeda respecte dels nois sords. Tanmateix, el percentatge de conversa d'aquestes noies amb la logopeda és més alt que el percentatge de conversa que mantenen amb els seus pares. Les converses són majoritàriament sobre l'àmbit acadèmic, l'àmbit de les afeccions i activitats, i l'àmbit socioafectiu. La relació que estableixen aquestes noies amb la logopeda es correspon, probablement, a una identificació amb el propi gènere i aquesta professional es converteix en un adult referencial significatiu, exercint una funció tutorial i educadora envers l'alumna, relació que va més enllà del treball logopèdic.

Per contra, els nois sords consideren la logopeda com una persona més aviat neutra, amb la qual només comparteixen alguns temes de l'àmbit acadèmic i amb qui es relacionen simplement d'una manera professional, ja que intervé en la seva educació.

– *El professorat.* Aquest és un interlocutor pobre respecte dels diferents àmbits de conversa i per part dels quatre grups d'adolescents. Només destaca en l'àmbit acadèmic, però en percentatges que oscil·len entre el 15 i el 22,5 % entre els diferents grups, els quals són molt inferiors als obtinguts en el cas de la mare, el pare, els millors amics o amigues i la logopeda, com a interlocutors d'aquest àmbit. Tot i en un baix percentatge que oscil·la entre un 5 i un 15 %, els adolescents conversen també amb el professorat sobre temes que fan referència a l'àmbit de la sexualitat, a la classe de tutoria o de ciències naturals, i aquesta és una dada important, ja que els joves tendeixen a parlar d'aquests temes exclusivament amb companys de la mateixa edat.

– *Altres interlocutors.* Aquests només tenen una certa importància entre les noies. Les noies sordes ressalten la germana i, en segon lloc, la cosina; és a dir, altres noies adolescents del seu entorn familiar. Les noies oients ressalten el nuvi i, en segon lloc, la germana.

Les noies sordes conversen prioritàriament sobre l'àmbit físic i l'àmbit de les afeccions i les activitats. Les noies oients conversen, a més a més, sobre temes de sexualitat.

– *Un mateix com a interlocutor.* Els temes i àmbits de conversa sobre els quals els adolescents parlen o reflexionen ocupen percentatges molt baixos. Només destaquen les noies sordes, que parlen amb elles mateixes, en un 20 %, i ho fan sobre temes referits a l'àmbit socioafectiu, tot i que són temes que comparteixen també amb altres interlocutors.

Variables influents en el nombre de converses que tenen aquests adolescents

Mitjançant l'anàlisi estadística, s'han analitzat les variables definides en l'estudi que poden influir en el nombre de converses que mantenen els adolescents.

Les variables sociodemogràfiques, lingüístiques, de personalitat i educatives analitzades no mostren significació estadística, a excepció de la presència de germans d'una edat semblant, en els adolescents amb sordesa, com a variable sociodemogràfica que influeix significativament sobre el nombre de converses que mantenen aquests joves. Prova estadística de Regressió de Poisson, $p = .0089$. Els nois i noies amb sordesa que tenen germans d'una edat semblant estableixen un major nombre de converses amb els interlocutors analitzats.

No hi ha tampoc significació estadística quant al nombre de converses d'aquests joves en funció del gènere i l'estatus sord o oient. Probablement, les dimensions reduïdes de la mostra determinen la poca significació entre les variables analitzades. Tanmateix, les variables lingüístiques no mostren tampoc cap influència en el nombre de converses dels joves amb sordesa, tot i que diferents estudis presentats en la introducció (Batten, Oakes i Alexander (2013), Most (2007), Silvestre, Ramspott i Pareto (2007), Stinson i Foster (2000), Stinson i Whitmire (2000)) assenyalen la importància de la comprensió del llenguatge i l'accés a la comunicació, com a variables determinants en la socialització dels joves amb sordesa.

IV. Discussió

Aquest estudi permet iniciar l'anàlisi dels continguts de les converses dels adolescents sords i les dels oients, obrint una via poc explorada en la població d'alumnat sord. Els resultats mostren la importància de la família com a interlocutora significativa per part dels adolescents de la mostra, conjuntament amb els millors amics o amigues i respecte dels diferents àmbits de conversa analitzats. Es posa de manifest, tal com afirmen Castillo (2009), Coleman i Hendry (2003) i Toro (2010), que durant l'adolescència no es produeix sistemàticament un desfasament generacional i que els joves no rebutgen sistemàticament els consells dels seus progenitors, sinó que els pares, les mares i els millors amics o amigues continuen sent referents i interlocutors vàlids en la majoria de converses adolescents.

La mare destaca especialment, per part dels adolescents de la mostra, com a primera o segona interlocutora respecte dels temes relacionats amb els àmbits acadèmic, socioafectiu, físic i personal, i el de les aficions i activitats. El pare és un interlocutor important per part dels nois, sords i oients, possiblement per una major identificació amb el propi gènere.

Quant a altres persones significatives de l'entorn familiar, les noies sordes i les oients exposen que conversen amb les seves germanes i cosines; és a dir, amb altres adolescents de l'entorn familiar, del mateix gènere i d'una edat semblant.

En l'àmbit educatiu, la logopeda és una interlocutora important per part de les noies sordes i és considerada com una adulta significativa en l'educació i formació d'aquestes joves, sobrepasant les funcions professionals del treball logopèdic. En aquests casos, es

produeix, possiblement, una identificació amb el propi gènere, mentre que els nois sords no estableixen tants àmbits de conversa amb la logopeda i, possiblement, la vinculació que tenen amb aquesta persona és menor pel fet de ser de gènere diferent del seu.

Per contra, el professorat de Secundària és un interlocutor dèbil, fins i tot pel que fa als temes referits a l'àmbit acadèmic. Només destaca, però, en un baix percentatge, en els temes relacionats amb la sexualitat. En aquest cas, les activitats, xerrades, col·loquis, etc., que el centre educatiu duu a terme entorn dels temes de sexualitat són útils i constitueixen espais per conversar amb adults, els quals poden orientar i formar els adolescents. Excepte els nois oients, que parlen d'aquest tema en baixa freqüència amb el pare, la resta de joves no comparteixen aquestes converses ni amb el pare ni amb la mare, amb la qual cosa la informació que reben exclusivament d'altres adolescents pot ser insuficient o basada en creences errònies, en alguns casos.

Els companys de classe amb els quals no hi ha una relació d'amistat són interlocutors amb certa importància per part dels nois oients, tot i que els nois i les noies amb sordesa i les noies oients comparteixen menys temes de conversa amb ells. Compartir temes de conversa amb aquests companys implica una major obertura al grup, una major interrelació i integració en el grup classe. Probablement, els nois i les noies amb sordesa tendeixen a relacionar-se, a classe, amb el subgrup de millors amics o amigues, però mostren una menor comunicació amb la resta d'alumnat i, conseqüentment, disminueix la possibilitat d'augmentar aquest cercle d'amistats.

En contra del que assenyalava Valmaseda (2004), s'observen, en aquest estudi, escasses diferències entre els adolescents, segons el seu estatus sord o oient. Els dos grups comparteixen, en percentatges bastant semblants, unes mateixes converses i uns mateixos interlocutors. El procés de normalització progressiu de l'alumnat sord en les dues darreres dècades permet interpretar la disminució de les diferències entre adolescents sords i adolescents oients.

En relació a la hipòtesi plantejada respecte al dèficit informatiu que pot tenir l'adolescent sord en els temes socials i polítics, no es verifica positivament, ja que les converses sobre temes d'actualitat són més freqüents en les famílies amb fills sords. Una explicació possible a aquest fet és que la família, conscient d'aquest risc, intenta compensar-lo.

En canvi, apareixen algunes diferències en funció del gènere. Els nois sords i els oients, –però especialment els segons– parlen amb el pare sobre temes i àmbits de conversa en percentatges més alts respecte de les noies. Les noies sordes i les oients conversen més amb les mares, amb la logopeda –en el cas de les noies sordes– i amb les germanes, respecte dels nois. És a dir, els dos grups, nois i noies, mostren una major identificació amb les persones del seu entorn social que són del seu mateix gènere.

Tanmateix, en l'àmbit de les aficions i les activitats, els nois sords i els oients conversen més sobre futbol i

esports respecte de les noies, mentre que les noies sordes i les oients conversen més sobre revistes, còmics i llibres respecte dels nois.

Quant a l'anàlisi estadística de les diferents variables estudiades, només la presència de germans d'una edat semblant, entre els adolescents amb sordesa, mostra una significació estadística sobre el nombre de converses que tenen aquests adolescents. Els estudis presentats en la introducció (Batten, Oakes i Alexander, 2013; Most, 2007; Silvestre, Ramspott i Pareto, 2007; Stinson i Foster, 2000; Stinson i Whitmire, 2000) insisteixen en la importància del llenguatge oral i la competència conversacional en la interacció social dels adolescents amb sordesa. Possiblement, en el present estudi, el nombre reduït de participants de la mostra no facilita el fet que hi hagi una significació estadística entre aquestes variables.

Com a conclusió, l'estudi aporta una reflexió sobre el paper fonamental de les mares i els pares, de la logopeda, dels millors amics o amigues, dels nuvis, germans, etc., en els temes i en el nombre de converses que desenvolupen els adolescents sords i els oients, tot i que assenyalen un paper dèbil per part del professorat i poca comunicació entre companys de classe i adolescents amb sordesa, entre els quals no hi ha una relació d'amistat.

Tal com es recull en les investigacions consultades en la introducció (Antia, Stinson & Gonder, 2002; Richardson, Marschark, Sarchet & Sapere, 2010; Silvestre, 2005), el fet que el professorat intenti ser un referent significatiu en temes rellevants –i si més no acadèmics– per a l'adolescent i millori la relació i comunicació entre l'alumnat d'un grup classe implica que hi hagi canvis en la concepció del professorat de Secundària com a educador i, en conseqüència, en la seva metodologia docent. Aquests canvis repercuteixen en una major participació de l'alumnat a classe (a través de l'aprenentatge cooperatiu, els treballs en petit grup, l'elaboració de projectes...), en un major coneixement individual dels alumnes i entre ells (a través d'activitats de tutoria que cohesionin el grup i potenciïn habilitats socials), i en una gestió adequada de les discussions i converses grupals (a través de normes explícites de conversa, tals com respectar els torns de paraula, facilitar que l'estudiant sord visualitzi clarament el company que intervé en la conversa, resumir a la pissarra les idees clau de la conversa...), i procurin d'optimitzar la interacció i la comunicació dels estudiants –i especialment dels estudiants amb sordesa– amb els seus companys d'edat i amb els educadors.

D'especial interès són la discussió i la solució en grup de situacions o dilemes que comportin l'aplicació d'habilitats de Teoria de la Ment (comprensió i interpretació dels estats emocionals i mentals d'un mateix i dels altres), així com la construcció col·lectiva de textos o, fins i tot, de material audiovisual sobre temàtica d'experiències emocionals. Tots són instruments que permeten una exteriorització de les vivències que costen més de verbalitzar i l'elaboració de les pròpies.

La proposta d'activitats intencionals sobre aquests

àmbits de conversa poc freqüents entre alumnat i professorat permet potenciar que aquestes activitats s'inclouguin progressivament, en situacions naturals, en la relació professorat/alumnat i en la relació entre alumnes..

L'estudi valora aspectes de la relació social i comunicativa dels adolescents amb sordesa i proposa estratègies educatives de millora, tot i que destaquem com a principal limitació les dimensions reduïdes de la mostra, aspecte que caldria tenir en compte en futures investigacions sobre el tema. En definitiva, aquest treball és un primer pas per aprofundir en l'anàlisi dels temes de conversa vivencial per part dels adolescents sords i dels oients.

Referències

- Andreu, Ll. (2005). La importància dels germans dins de la família: els germans oients i la seva relació amb els germans sords. *Comunicar-nos*, 27, 20-24.
- Antia, S., Stinson, M.S. & Gonter, M. (2002). Developing membership in the education of deaf and hard-of-hearing students in inclusive settings. *Journal of deaf studies and deaf education*, 7(3), 214-229.
- Batten, G., Oakes, P. M. & Alexander, T. (2013). Factors associated with social interaction between deaf children and their hearing peers: a systematic literature review. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 18(4), 2-18.
- Castillo, G. (2009). *El adolescente y sus retos*. Madrid: Pirámide.
- Coleman, J. C. & Hendry, L. B. (2003). *Psicología de la adolescencia* (edic. cast.). Madrid: Morata.
- Elzo, J. (2005). El grito de los adolescentes. Congreso ser adolescente hoy. Libro de ponencias. (pp. 83-95). Madrid: Fundación de ayuda contra la drogadicción.
- Foster, S., Long, G. & Snell, K. (1999). Inclusive instruction and learning for deaf students in postsecondary education. *Journal of deaf studies and deaf education*, 4(3), 225-235.
- Hollingshead, A. B. (1975). *Factor index of social status*. New Haven: Yale University.
- Kimmel, D. C. & Weiner, I. B. (1998). *La adolescencia: una transición del desarrollo* (edic. cast.). Barcelona: Ariel Psicología.
- Leigh, I.W., Maxwell-McCaw, D.; Bat-Chava, Y. & Christiansen, J. B. (2008). Correlates of psychosocial adjustment in deaf adolescents with and without cochlear implants: A preliminary investigation. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 14(2), 244-259.
- Lozano, A. (2014). Los desafíos de la lectura digital. *Magazine La Vanguardia*, 3 de agosto, 34-43.
- Most, T. (2007). Speech intelligibility, loneliness, and sense of coherence among deaf and hard-of-hearing children in individual inclusion and group inclusion. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 12, 495-503.
- Most, T., Ingber, S. & Heled-Ariam, E. (2011). Social competence, sense of loneliness, and speech intelligibility of young children with hearing loss in individual inclusion and group inclusion. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 17(2), 259-272.

- Miranda, A. & Pérez, J. (2005). *Socialización familiar, pese a todo. Congreso ser adolescente hoy. Libro de ponencias* (pp. 339-350). Madrid: Fundación de ayuda contra la drogadicción.
- Paolicchi, P. (2005). Adolescencia, Identidad y diversidad en la Italia de hoy. *Congreso ser adolescente hoy. Libro de ponencias* (pp. 167-183). Madrid: Fundación de ayuda contra la drogadicción.
- Richardson, J.; Marschark, M.; Sarchet, T. & Sapere, P. (2010). Deaf and hard-of-hearing students experiences in mainstream and separate postsecondary education. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 15(4), 358-382.
- Segura, M., Expósito, J. R. & Arcas, M. (1999). *Educació secundària obligatoria. 1r i 2n cicle. Programa de competència social. Habilitats cognitives. Valors morals. Habilitats socials*. Barcelona: Departament d'Ensenyament. Generalitat de Catalunya. Materials de formació.
- Silvestre, N. (2005). La comunicación en la escuela inclusiva: la atención al alumnado sordo. En: *Las respuestas a las necesidades educativas especiales en una escuela vasca inclusiva. Actas del Congreso Guztientzako Escola* (pp. 197-216). Vitoria: Servicio Central de Publicaciones del Gobierno Vasco.
- Silvestre, N., Cambra, C., Laborda, C., Mies, A., Ramspott, A., Rosich, N., Serrano, C. & Valero, J. (1998). *Sordera. Comunicación y aprendizaje*. Barcelona: Masson.
- Silvestre, N. & Ramspott, A. (2001). *Avaluació de l'alumnat amb deficiència auditiva a Catalunya*. Estudi encarregat per la Direcció General d'Ordenació i Innovació Educativa del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Silvestre, N., Ramspott, A. & Pareto I. D. (2007). Conversational skills in a semistructured interview and self-concept in deaf students. *The Journal of Deaf Studies and Deaf Education*, 12(1), 38-54.
- Silvestre, N., Ramspott, A. & Pareto I. D. (2005). *Proves de llenguatge per a l'alumnat sord: Producció i comprensió oral i producció escrita*. Departament d'Ensenyament. Generalitat de Catalunya. Materials de Formació.
- Stinson, M. S. & Foster, S. (2000). Socialization of Deaf Children and Youths in School. A: P. E. Spencer, C. J., Erting & H. Marschark (Eds), *The deaf child in the family and at school* (pp. 191-209). New Jersey: LEA.
- Stinson, M. & Whitmire, K. (2000). Adolescents who are deaf or hard of hearing: a communication perspective on educational placement. *Topics in language disorders*, 20(2), 58-78.
- Toro, J. (2010). *El adolescente en su mundo. Riesgos, problemas y trastornos*. Madrid: Pirámide.
- Valmaseda, M. (2004). El desarrollo socioemocional de los niños sordos. Intervención desde la escuela. A A. B. Domínguez & P. Alonso (Eds.), *La educación de los alumnos sordos hoy. Perspectivas y respuestas educativas* (pp. 121-142). Málaga: Aljibe.

Temas de conversación en los distintos entornos sociales del alumnado sordo y del oyente en la Secundaria.

Resumen. Este artículo analiza los temas de conversación en los diferentes entornos sociales de los adolescentes con sordera, educados en modalidad comunicativa oral, y de los adolescentes oyentes. El estudio se centra en una muestra de veinte jóvenes sordos y veinte oyentes de ambos géneros. Mediante un cuestionario se pretende conocer i analizar los temas y ámbitos de conversación más habituales, los principales interlocutores, las preferencias temáticas según los interlocutores y según las características de los adolescentes participantes, y la frecuencia de estas conversaciones. Los resultados muestran pocas diferencias entre los participantes, según su estatus sordo u oyente, aunque aparecen ciertas diferencias de género. Las madres, los padres, las mejores amistades y la logopeda –en el caso de las chicas sordas– son los principales interlocutores en las conversaciones de los jóvenes analizados. Destaca el profesorado, por parte de todos los adolescentes de la muestra, por su baja frecuencia como interlocutor de estas conversaciones. Entre los adolescentes con sordera, los compañeros de clase con los cuales no hay lazos de amistad son también interlocutores de baja frecuencia. La presencia de hermanos próximos en edad, entre los adolescentes con sordera, es una variable influyente en el número de conversaciones que mantienen estos jóvenes.

Palabras clave: sordera; adolescencia; temas de conversación; sociabilidad; lenguaje oral